

KASKAS

Vastuullisuus
arvoketjuissa
pk-yritysten
näkökulmasta

KASKAS

- Kestävään kehitykseen erikoistunut toimisto
- Perustettu vuonna 2013 ja työllistää 23 ammattilaista
- Asiakkaina mm. VTT, ympäristöministeriö, Kuopion Energia, Abo Energy, refurbished ja Nitor.

Esityksen aiheet

- Arvoketju – rajaaminen ja ominaisuudet
- Raportointivaatimukset arvoketjujen osalta, keskeiset tavoitteet ja mitä raportoidaan sekä tietolähteiden arviointi
- Toimintamallit toimittajatiedonhallinnassa
- Työkalut tiedon keruussa, käsittelyssä ja varmennuksessa
- Vastuullisuusraportoinnin ulkopuolelle jäävät seikat, joita yrityksen tulee huomioida arvoketjunsä osalta

Arvoketju – rajaaminen ja ominaisuudet

Arvoketjut liiketoiminnan näkökulmasta

Arvoketju = kokonaisuus, jossa **yrityksen tuote tai palvelu saa lisäarvoa eri vaiheiden kautta** aina raaka-aineiden hankinnasta lopputuotteen toimitukseen ja kierrätykseen.

PK-yrityksen näkökulmasta arvoketjun ymmärtäminen *auttaa hahmottamaan oman roolin osana laajempaa verkostoa.*

Arvoketjun rajaaminen tarkoittaa sen määrittämistä, mitkä vaiheet otetaan tarkasteluun. Rajausta voidaan tehdä esimerkiksi yrityksen vaikutuspiirin, liiketoiminnallisen merkittävyyden tai tietyn tuotteen elinkaaren perusteella.

Selkeä rajausta helpottaa analyysiä ja mahdollistaa kohdennetut kehittämistoimet.

Yksinkertaistetaan selvyyden vuoksi

Ylävirta / up-stream

Alavirta / down-stream

Oma toiminta / own operations

Toinen yksinkertaistettu tapa tarkastella

- **Raaka-aineiden ja materiaalien hankinta**
resurssien alkuperä, vastuullisuus ja saatavuus
- **Tuotanto ja jalostus**
tehokkuus, energian käyttö ja jätteiden synty
- **Logistiikka ja jakelu**
kuljetusratkaisut, päästöt ja toimitusketjun luotettavuus
- **Käyttö ja palvelut**
asiakasarvo, tuotteen elinkaari ja huolto
- **Uudelleenkäyttö ja kierrätys**
materiaalien talteenotto ja kiertotalouden mahdollisuudet

Raportointivaatimukset arvoketjujen
osalta, tavoitteet ja mitä raportoidaan,
sekä tietolähteiden arviointi

“Raportointikehikot”

CSRD = kestävyysraportointidirektiivi Corporate Sustainability Directive, jonka soveltamista PK-yrityksiin on siirretty 2. vuodella

VSME = vapaaehtoinen raportointistandardi PK-yrityksille

CSDDD = yritysvastuulaki eli Corporate Sustainability Due Diligence Directive

CSDR:n 12 ESRS-standardia ohjaavat raportointia

1) Kaikille pakolliset standardit riippumatta olennaisuusanalyysistä

- ESRS 1 Yleiset periaatteet ja liiketoimintamalli
- ESRS 2 Yleiset, strategia-, hallinto- ja kaksoisolennaisuusanalyysin vaatimukset

2) Ympäristövastuun standardit

- E1 Ilmastonmuutos
- E2 Saasteet
- E3 Vesi ja meren luonnonvarat
- E4 Luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemit
- E5 Resurssien käyttö ja kiertotalous

3) Sosiaalisen vastuun standardit

- S1 Oma työvoima
- S2 Arvoketjun työntekijät
- S3 Yhteisöt, joille aiheutuu vaikutuksia
- S4 Kuluttajat ja loppukäyttäjät

4) Hallinnon ja johtamisen standardit

- G1 Liiketoiminnan menettelytapa (business conduct)

Kategorioista 2, 3 ja 4 raportoidaan ne, jotka todetaan olennaisiksi kaksoisolennaisuusanalyysissä.

Mitä arvoketjuvaatimuksia CSRD asettaa?

- Edellyttää, että yritys huomioi kaikki **vaikutukset, riskit ja mahdollisuudet** (Impact, Risks, Opportunities eli IROt) sekä omassa toiminnassaan että **sen arvoketjussa**.
- Eli siis sekä **upstream** (hankinta, alihankkijat, raaka-aineet) että **downstream** (jakelu, käyttö, elinkaaren loppu) -suhteet.
- Arvoketjun **“business relationships”**, ei siis pelkästään suorat sopimuskumppanit, vaan myös laajemmat toimijat, joihin yritys on yhteydessä.
- Yrityksen on tehtävä **kaksinkertainen olennaisuusarviointi** (double materiality eli sekä “yritykseen sisäänpäin” että “yrityksen ulkopuolisiin vaikutuksiin” liittyen) myös **arvoketjun** osalta.

Keskeiset tavoitteet arvoketjujen osalta

- **Lisätä läpinäkyvyyttä:** vaikutukset, riskit ja mahdollisuudet myös arvoketjuista
- **Edistää vastuullisuutta koko ketjussa:** kun yrityksillä on raportointivelvollisuus arvoketjuunsa, ne joutuvat tiedostamaan ja hallitsemaan vaikutuksia ja riskejä myös alihankkijoiden, toimittajien ja asiakkaiden kautta.
- **Vertailukelpoisuus ja yhtenäisyys:** ESRS sisältää arvoketjun vaatimuksia, mikä parantaa eri yritysten raporttien vertailtavuutta.
- **Riskien ja mahdollisuuksien tunnistaminen:** arvoketjussa voi piillä merkittäviä riskejä (esim. ihmisoikeudet, ympäristöhaitat, lainsäädäntöriskit) ja mahdollisuuksia (uudet liiketoimintamallit, resurssitehokkuus) -> **CSRD kannustaa yrityksiä näkemään nämä laajasti.**

VSME-standardi koostuu seuraavista osioista

PERUSMODUULI

Yleiset tiedot

B1 – Laatimisperusta

B2 – Käytännöt, politiikat ja tulevat aloitteet kohti kestävämpää taloutta

Ympäristömittarit

B3 – Energia ja kasvihuonekaasupäästöt

B4 – Ilman, veden ja maaperän saastuminen

B5 – Biodiversiteetti

B6 – Vesi

B7 – Resurssien käyttö, kiertotalous ja jätehuolto

Sosiaaliset mittarit

B8 – Työvoima – Yleiset ominaisuudet

B9 – Työvoima – Terveys ja turvallisuus

B10 – Työvoima – Palkitseminen, työehtosopimukset ja koulutus

Hallintomittarit

B11 – Tuomiot ja sakot korruptiosta ja lahjonnasta

LAAJENNETTU MODUULI

C1 – Strategia: Liiketoimintamalli ja vastuullisuuteen liittyvät aloitteet

C2 – Kuvaus käytännöistä, politiikoista ja tulevista aloitteista kohti kestävämpää taloutta

Ympäristömittarit

C3 – Kasvihuonekaasupäästöjen vähennystavoitteet ja ilmastosiirtymä

C4 – Ilmastoriskit

Sosiaaliset mittarit

C5 – Lisätiedot työvoiman yleisistä ominaisuuksista

C6 – Lisätiedot oman työvoiman osalta

Ihmisoikeuspolitiikat ja -prosessit

C7 – Vakavat negatiiviset ihmisoikeusloukkaukset

Hallintomittarit

C8 – Tulot tietyiltä aloilta ja poissulkeminen EU:n vertailuarvoista

C9 – Sukupuolijakauma hallintoelimessä

Erityisesti kulmakarvoja kohottaa arvoketjunäkökulman lähes täydellinen puuttuminen. Esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden osalta VSME vaatii raportoimaan vain omaan suoraan maankäyttöön kuluneen maapinta-alan sekä omistettut kiinteistöt luonnon monimuotoisuudeltaan herkillä alueilla.

DUE DILIGENCE

ASIANMUKAISEN HUOLELLISUUDEN PROSESSI

Kaksinkertainen olennaisuusanalyysi työkaluna arvoketjujen osalta

Perusperiaate: esimerkkinä ilmastonmuutos

Olennaiset vaikutukset ympäristöön ja ihmisiin

Yhtiö

Yhtiön vaikutus
ilmastonmuutokseen

Ilmastonmuutos

Kohdeyleisö

Kuluttajat, kansalaisyhteiskunta,
työntekijät, sijoittajat

Olennaiset vaikutukset yhtiön talouteen

Yhtiö

Ilmastonmuutoksen
vaikutukset yhtiöön

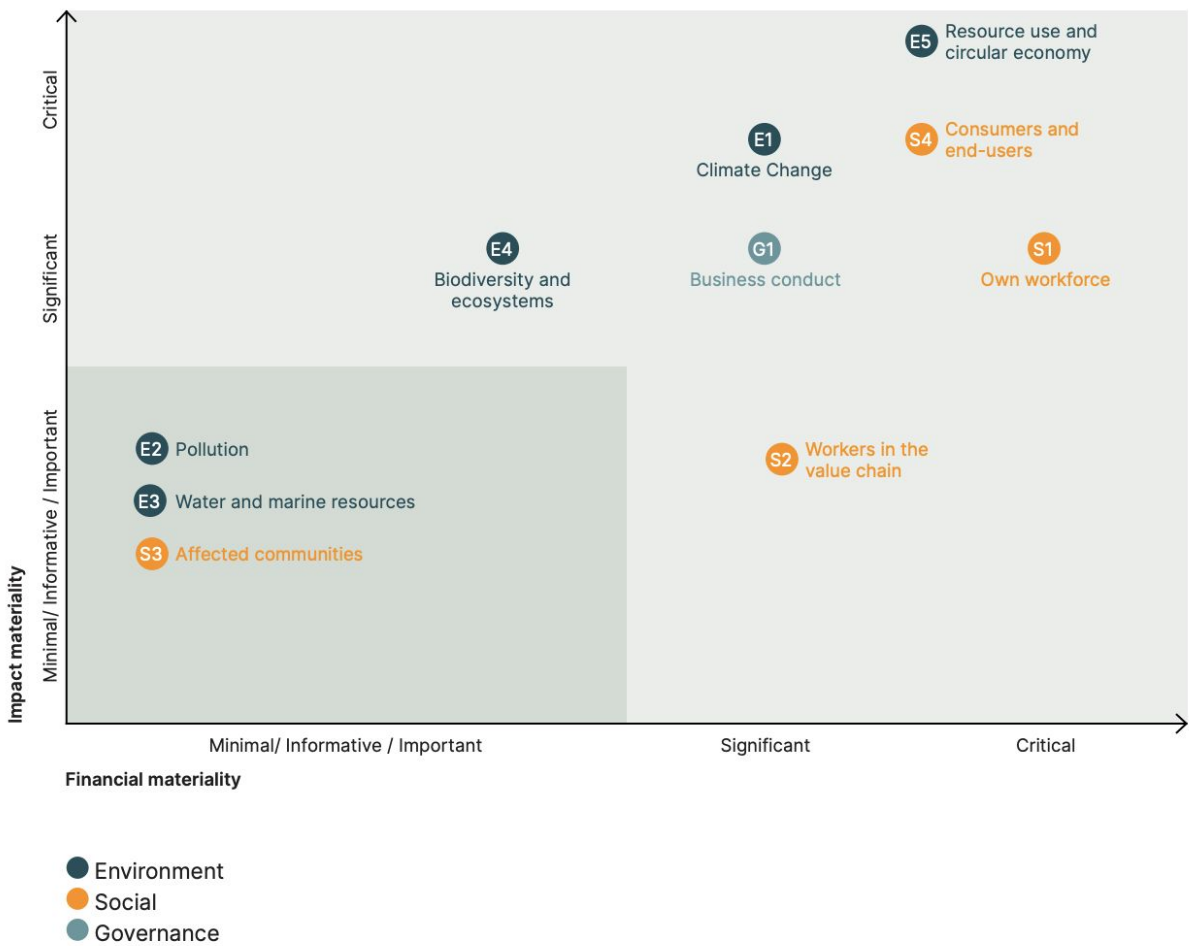
Ilmastonmuutos

Kohdeyleisö

sijoittajat

TCFD:n (Task Force on Climate-related
Financial Disclosures) suositukset

Double materiality matrix

IROt ja arvoketjun osat

Case: Ørsted

Suuren meritulivoimatuottajan tunnistamat IROt eli:

- Vaikutukset (positiiviset ja negatiiviset)
- Kestävyyteen liittyvät riskit
- Kestävyyteen liittyvät mahdollisuudet

Positive impacts

1 Renewable energy deployment (E1)	2 Local jobs and educational opportunities (S3)

Negative impacts

1 Natural resources exploitation and land-use and freshwater-use change (E4)	4 Use and depletion of virgin materials (E5)
2 Habitat loss from land degradation (E4)	5 Pollution from mining may affect communities' health (S3)
3 Species population size decrease, and extinction risk increase (E4)	6 Indigenous Peoples' rights and livelihoods possibly disrespected or disrupted by suppliers (S3)

Sustainability-related risks

1 Climate-related transition risks due to changes in political support (E1)	5 Possible supplier misconduct concerning forced labour (S2)
2 Climate-related physical risks (E1)	6 Local communities' resistance and concerns (S3)
3 Dependence on scarce critical raw materials (E5)	7 Increasing local content and social impact requirements in tender processes (S3)
4 Increased voluntary turnover (S1)	8 Consent of Indigenous communities (S3)

Sustainability-related opportunities

1 Renewable energy deployment (E1)	2 Biodiversity restoration, research, and innovation initiatives (E4)

ESIMERKKI: Ørsted

Positive impacts

- 1 Renewable energy deployment (E1)
- 2 Local jobs and educational opportunities (S3)

Negative impacts

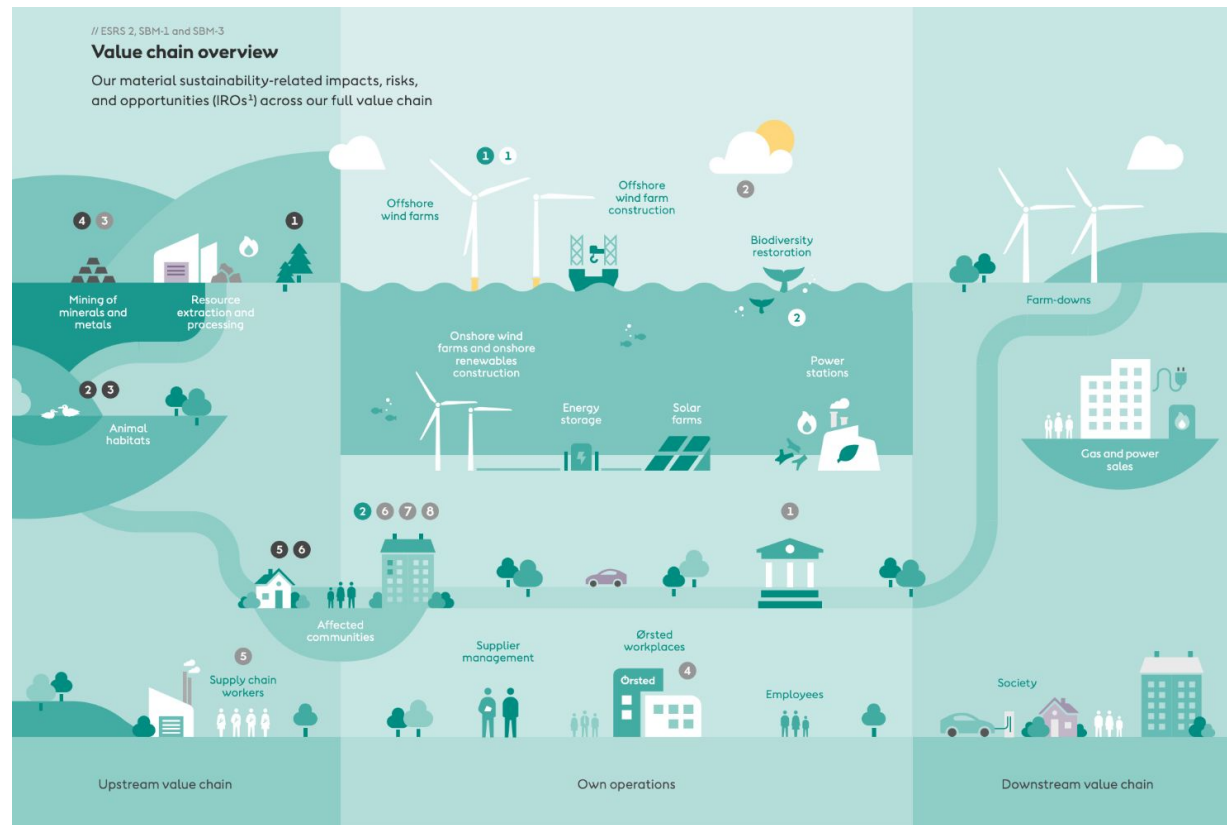
- 3 Natural resources exploitation and land-use and freshwater-use change (E4)
- 4 Use and depletion of virgin materials (E5)
- 2 Habitat loss from land degradation (E4)
- 5 Pollution from mining may affect communities' health (S3)
- 3 Species population size decrease, and extinction risk increase (E4)
- 6 Indigenous Peoples' rights and livelihoods possibly disrespected or disrupted by suppliers (S3)

Sustainability-related risks

- 1 Climate-related transition risks due to changes in political support (E1)
- 5 Possible supplier misconduct concerning forced labour (S2)
- 2 Climate-related physical risks (E1)
- 6 Local communities' resistance and concerns (S3)
- 3 Dependence on scarce critical raw materials (E5)
- 7 Increasing local content and social impact requirements in tender processes (S3)
- 4 Increased voluntary turnover (S1)
- 8 Consent of indigenous communities (S3)

Sustainability-related opportunities

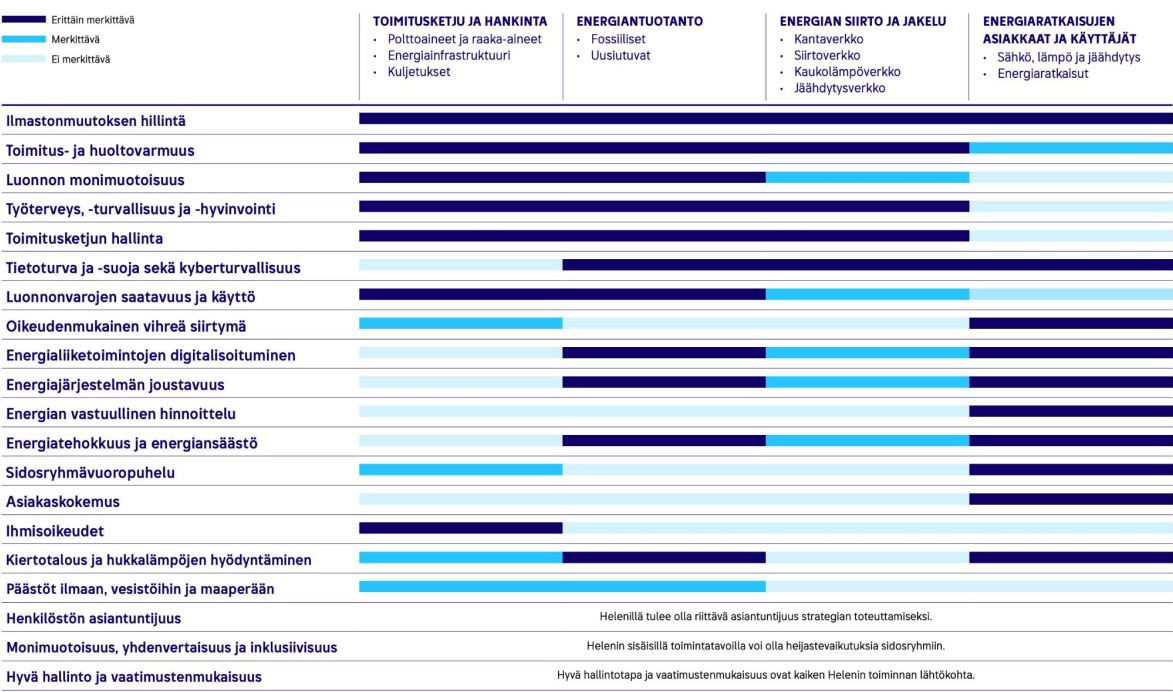
- 1 Renewable energy deployment (E1)
- 2 Biodiversity restoration, research, and innovation initiatives (E4)

Case: Helen

Kaupunkiomisteiden energiayhtiön vastuullisuuskäsitteet ja niiden sijainti arvoketjussa:

Olennaiset vastuullisuuskäsitteet arvoketjussa

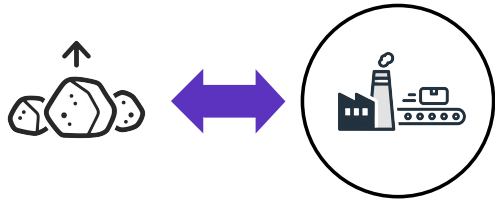

Toimintamallit toimittajatiedonhallinnassa

Käytännöt
vaihtelevat tällä
hetkellä valtavasti

- Yhä paljon manuaalista käsityötä ja Excel-jumppaa.
- “Artesaanimaisesta” tekemisestä mennään kuitenkin kohti automatisointia.
- Paljon teknisiä palveluntarjoajia, mutta toimivuus ja hinta mietityttävät etenkin PK-kenttää, mutta myös isompia yrityksiä.
- Toisaalta keskiarvoistettua tietoa, jota kerätään vain kerran vuodessa raportointia varten, on vaikea johtaa.

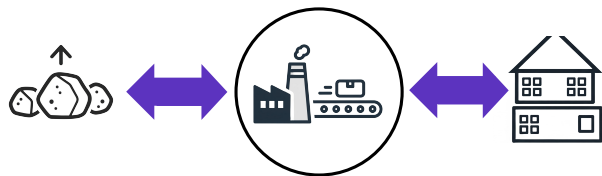
Case 1 A: **pakkausalan yritys & sosiaalinen vastuu (ihmisoikeudet)**

- Useita kymmeniä materiaalitoimittajia, joista 5–6 vaativat ihmisoikeussitoumusta.
- Vuosittaista tietojenvaihtoa ao. teemasta (code of conduct, supplier code conduct, onko ollut rikkomuksia, miten on tunnistettu olennaisimpia riskejä)
- Toimittajakyselyt Google Formsilla aina uusille toimittajille ja kaikille kolmen vuoden välein.
- Tarkempia kyselyitä ja tarkistuskäyntejä sen mukaan mitä kriittisimmistä toimittajista kysymys.
- Pyritään keskittämään hankintoja eurooppalaisiin toimittajiin (alihankinnan kautta mukana kuitenkin myös ns. riskimaita)

Listaaaton yhtiö, jonka liikevaihto
20–35 miljoonaa

Case 1 B: **pakkausalan yritys & ympäristövastuu (ilmasto)**

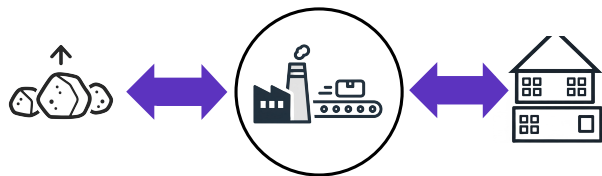
- Omat scope 1 ja 2 päästöt lasketaan vuosittain, scope 3 eli arvoketjut joka toinen vuosi.
- Toimittajilta ei pyydetä päästötietoja, vaan lasketaan erikseen hankintatietojen mukaan CHG-protokollan mukaisesti.
- Tuotekohtaista laskentaa on tehty B2B-asiakkaiden toiveiden mukaan.
- B2B-asiakas halusi muutama vuosi sitten joko vuosittaista raportointia päästövähentämisestä tai SBTi-aloitteen mukaista päästövähennyspolkua.
- B2B-asiakkaista ainakin yhden kanssa on ollut puhetta EcoVadis-arvioinnista: aletaan tekemään vuonna 2027.

Listaaaton yhtiö, jonka liikevaihto
20–35 miljoonaa

SBTi PK-yrityksen näkökulmasta

- Science Based Targets initiative (SBTi) ohjaa yrityksiä asettamaan päästövähennystavoitteita, jotka ovat linjassa Pariisin ilmastopöytäkirjan kanssa.
- Pk-yrityksille on kehitetty oma, kevennetty SBTi SME -polku: yritysten ei tarvitse laskea kattavia päästöennusteita tai mallintaa päästövähennyspolkuja.
- Yritys voi hyväksyttää päästövähennystavoitteen Scope 1 ja 2 -päästöille (oma toiminta ja ostoenergia).
- Scope 3 -päästöistä (arvoketju) edellytetään sitoutumista niiden mittaamiseen ja vähentämiseen tulevaisuudessa.

Case 2: **elintarvikealan yritys & ympäristövastuu (ilmasto ja biodiversiteetti)**

Listaamaton yhtiö, osa konsernia ja
jonka liikevaihto 125–150 miljoonaa

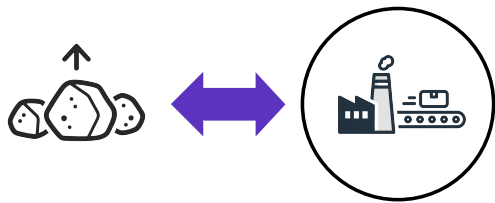
- Satoja niin alkutuotannon kuin tier 1 toimittajia: paljon manuaalista tiedonkeruuta.
 - Scanmarket-työkalu
 - Excel
 - Erilliset tietopyynnöt
- Kartoitetaan työkaluja primääridatan hankintaan molemmille tahoille.
- Osalla vastaavista yrityksistä alkutuottajat, käytännössä siis maanviljelijät, toimittavat melko laajasti jo tiedot primääridatana päästö- ja biodiversiteettivaikutustiedot (teknologiaratkaisuna Improvin)
- B2B-asiakkaat vaativat EcoVadis-arviointia: tehdään, mutta siitä ei “huudella”.

EcoVadis-vaatimus kirittää, mutta pienille haastavaa

- EcoVadiksen haaste on pienempien ja ei-pörssiyritysten osalta siinä, että vaatii jokaisen vastauksen tueksi jotain virallisempaa dokumentaatiota.
- Sen synnyttäminen edellyttää muun muassa johtamisjärjestelmien, prosessien ja raportoinnin kehittämistä.
- Summa summarum: raskas pienemmille toimijoille. Suunniteltu pörssiyrityksiä ajatellen.

Case 3: **valmistava, ei kovin päästöintensiivinen teollisuus & ympäristövastuu (ilmasto)**

- Tiedonkeruu manuaalisesti Exceliin
- Osalta arvoketjun toimijoista etenkin logistiikassa kolmannen osapuolen tekemiä päästölaskelmatietoja.
- Toisten osalta vain rajallisista lähtödataa, joiden perusteella lasketaan itse mahdollisimman oikeita tietoja avoimesti saatavien kertoimien mukaan.
- Käytössä ei ole kaupallisia lisenssejä päästölaskentaan.

Pieni pörssiyhtiö, jonka liikevaihto
70–120 miljoonaa

Case 4: **Rakennusalan “tukkukauppa” & ympäristövastuu (ilmasto, energia ja kiertotalous)**

- Toimittajilta pyydetään EPD-dokumentit, jotka syötetään omiin järjestelmiin: dokumentit ovat eri yksiköissä ja täytyy päästölaskentaa varten muuttaa samaan yksikköön ja kokoluokkaan.
- “Kehitysputkessa” on työn automatisointi.
- EPD (Environmental Product Declaration eli ympäristöseloste tai ympäristöselvitys tuotteelle) kertoo tuotekohtaista ympäristövaikutustietoa elinkaaren ajalta (mm. raaka-aineiden hankinnat, valmistuksen päästöt, kuljetusten vaikutuksista, käyttöiästä ja huollosta sekä purkamisesta, kierrätyksestä ja loppusijoituksesta).

Osa pörssinoteerattua isompaa yhtiötä.

Case 5: isohko jätehuolto-yhtiö & ympäristövastuu (ilmasto)

Liikevaihto yli 200 miljoonaa

- Ylävirta: valtavasti vastailtiin hajanaisiin excel-kyselyihin.
- Alavirta: päästölaskennan osalta esim logistiikkapuolelta sekalaista tietoa esim. excelillä. -> Pääosin laskettiin itse, koska kuuluu bisneksen luonteeseen, että pitää tietää mistä jäte on tullut ja minne menee.
- Implementoitu Microsoft Sustainability Manager-työkalu, jossa oli mahdollisuus, että toimittajat syöttää tiedot sinne suoraan. Käyttöönotto kesken.
- Automaatio etenee eli tulossa alustoja ja jopa ns. piuhat kiinni systeemien välille-ratkaisuja. Mutta ne ovat hintavia.

Varoituksen sana automaatiosta

- B2B-asiakkaita tyydyttävän tiedot tuottaminen oli työlästä jätehuoltoyhtiölle.
- Excel oli ihan hyvä lähtökohta laadukkaamman tiedon hankkimisessa: ei kuitenkaan ihan helppoa: ao. yrityksen tapauksessa vaati ison osan yhden osaavan työntekijän työajasta parin vuoden ajan päästä tälle tasolle.
- Kun on firman päästölaskentamallin kerran rakentanut, laskenut & auditoinut, ja se on hyvin hallussa, voi automaatiota tehdä.
- Hyppääminen suoraan automaatioon on todennäköisesti "shit in - shit out" -ratkaisu.

KASPA

Varmennus

Kuinka tarkkaa tietoa arvoketjuista pitää saada?

- Jos tiedonkeruu arvoketjusta ei ole mahdollista (esim. alihankkijoilta ei saada tietoja), yrityksen pitää kuvata ne puitteet, oletukset, estimaatit tai selitykset siitä, miksi tietoa ei ole saatavilla.
- Siirtymäkaudet: ensimmäisinä vuosina voi olla helpotettu raportointi arvoketjun osalta (“reasonable effort” eli kohtuullinen ponnistus) ennen täyttä vaatimusten tasoa.
- Omnibus-harjoituksen alahanke eli ns *Quick Fix* tuo lisää mahdollisuuksia jättää pois neljän standardin osalta (biodiversiteetti ja ekosysteemit E4, työntekijät arvoketjuissa S2, vaikutuksen alaiset yhteisöt S3 ja kuluttajien ja loppukäyttäjät S4).

Case 1: **iso teknologiayhtiö ja laitevalmista**

- Tietojen keruuseen on erilaisia kolmannen osapuolen ylläpitämiä alustoja, joihin toimittajat ja esimerkiksi EcoVadis, joka pisteyttää vastuullisuuden tasoa, laittavat tietoa.
- Ilmastodataa kerätään CDP supplier platformin kautta.
- Jossakin erityisen teknisissä asioissa tai uusien & tarkempien vaatimusten osalta keräämme myös tietoa toimittajilta suoraan.
- CSRD myötä tietojen varmennus on tarkempaa ja auditoijat ovat kiinnostuneet siitä, miten tietoa kerätään ja miten se sisäisesti tarkistetaan.

Case 2: **Rakennusalan “tukkukauppa”**

Osa pörssinoteerattua isompaa
yhtiötä.

- Hyväksyy vain EPD-dokumentit: ovat jo todennettu ulkopuolisen toimesta.
- Pidetään silti silmällä arvoja ja tarkistetaan outouksia (sanity check).
- Varmentaja ottaa datasta satunnaisotantoja, joista kaivetaan sitten kaikki tarkemmat tiedot.
- Jos otanta osuu tuotteelle, jolla on toimittajan tuottama päästöarvo, annetaan varmentajalle EPD-dokumentin tarkastettavaksi.

Yhteenvettoa

”

“Pullon henki” on vapautettu eikä sitä
saada enää takaisin.

Johtopäätöksiä

Tarve kehittää kestävämpää liiketoimintaa ei katoa, vaikka regulaatiossa soutaminen ja huopaaminen jatkuisi:

- Yritykset ovat kritisoineet arvoketjusuuntelyä mutta ovat vievät sitä jo käytäntöön: vaatimukset valuvat PK-yrityksiin ja näkyvät mm. erilaisina kyselyinä.
- Samoin liiketoiminnan, sopimusten, riskienhallinnan ja tiedonkeruun käytännöt ovat jo muuttuneet ja muuttuvat yhä.
- Kestävyyssiirtännäiset riskit muuttuvat yhä useammin suoriksi liiketoimintatariskeiksi

KASKAS

KASKAS

Kiitos! Kysymyksiä?